

DE WASBEER HEEFT VASTE VOET IN LIMBURG

DE ONTWIKKELINGEN VANAF 1929 T/M 1989 EN DE HUIDIGE VERSPREIDING IN LIMBURG

S. JANSEN & W. JANSEN, Korhoenstraat 12, Herkenbosch

In het verleden zijn in het Natuurhistorisch Maandblad enkele waarnemingen en historische overzichten van de Wasbeer (*Procyon lotor*) verschenen (KNOLS, 1982; VERGOOSSEN, 1982, 1985a, 1985b). Ook is er al een verspreidingsbeeld gegeven in de atlas van de Zoogdierenwerkgroep (ZOOGDIERENWERKGROEP, 1986). Ons artikel geeft een overzicht van de huidige verspreiding van de Wasbeer in Limburg en de ontwikkeling van de verspreiding in de loop der jaren. Tevens wordt het speuren en herkennen van sporen besproken. Hopelijk zal dit artikel een stimulans zijn om naar prenten te gaan zoeken en de waarnemingen aan de Zoogdierenwerkgroep Limburg door te geven.

KORTE BESCHRIJVING

De Wasbeer (fig. 1) is door zijn "inbrekersgezicht" en zwartgrijs geringde staart een onmiskenbaar zoogdier (LANGE *et al.*, 1986). Zijn lichaamslengte bedraagt 50 tot 60 cm, bij een staartlengte van 20-30 cm. Het gewicht ligt tussen de 4 en 9 kilogram.

INTRODUCTIE

In de jaren twintig was de Wasbeer in Europa een veel gevraagd mode-artikel. De aanvoer van huiden uit Noord-Amerika kon de vraag niet dekken. Hierdoor werd het fokken van Wasberen in Europa lucratief. In West-Duitsland zijn in een bos bij Hessen in 1934 welbewust twee Wasbeerparen uitgezet "ter verrijking van de fauna" en voor de pelsdierenjacht (KAMPMANN, 1975). Steeds weer zijn er exemplaren uit pelsfokkerijen ontsnapt. Ook wordt de Wasbeer vaak gehouden in kleine dierentuinen, kinderboerderijen, bij particulieren en bieden sommige dierenwinkels Wasberen te koop aan.

Als echte opportunisten begonnen ze zich vanuit Hessen snel te verspreiden. De berekende areaaluitbreiding bedraagt twee keer het leefgebied per drie jaar (KAMPMANN, 1975). Dit betekent dat, vanuit het epicentrum gerekend, de Wasbeer rond 1960 de grens van Limburg zou kunnen bereiken.

VERSPREIDING IN DE PERIODE 1929 - 1989

De eerste vermelding van een Wasbeer in Limburg was in 1929 te Heerlen. Daarna volgt in 1933 nog een waarneming uit hetzelfde uurhok (fig. 2a). Waarschijnlijk waren dit ontsnapte "huisdieren". Het zal dan ook nog 27 jaar duren voordat er weer een Wasbeer in Limburg wordt aangetroffen.

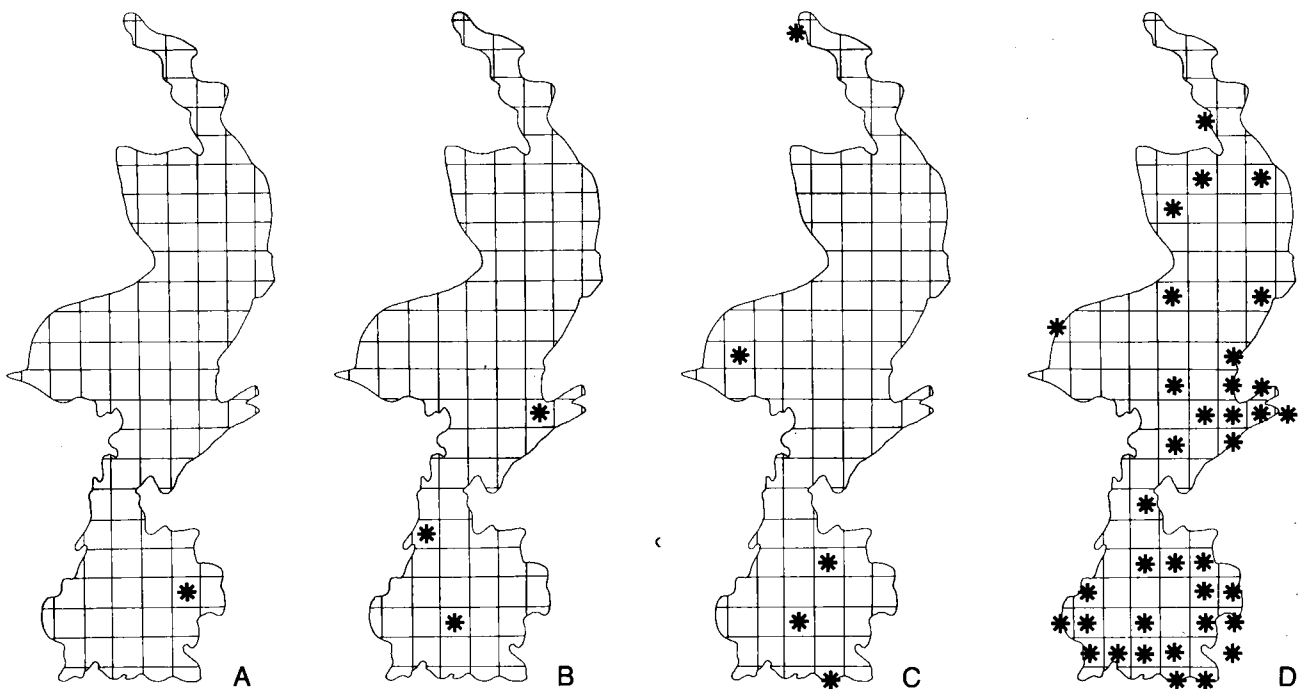
Uit de periode 1960-1969 zijn drie vermeldingen bekend (fig. 2b). Op 29 augustus 1960 werd een Wasbeer op

kasteel Daelenbroeck bij Herkenbosch geklemd (VAN WIJNGAARDEN, 1961). Het is mogelijk dat dit dier vanuit de Eifel, via de rivier de Roer, ons land heeft bereikt. Bij deze vondst werd in de wijde omgeving geen Wasbeer vermist. De dichtstbijzijnde Duitse wasberenpopulatie bevindt zich ongeveer 120 km van de Nederlandse grens (KAMPMANN, 1975). Op nog geen 30 km van de Nederlandse grens, bij Borth, wordt in 1962 een Wasbeer gedood (AMTMANN, 1963). Het geval van Herkenbosch wordt beschouwd als de koploper van de wasbeergolf in Limburg.

In de periode 1970 t/m 1979 zijn er in totaal zeven meldingen (fig. 2c) verspreid over Limburg doorgegeven. In 1978 werden in het uurhok 62-22 maar liefst drie Wasberen door een hond in een boom gejaagd. Enkele koplopers zijn inmiddels de Maas overgestoken, zoals blijkt uit de waarnemingen te Weert in 1970 en bij Cuijk in 1979. Uit de periode 1980 t/m 1989 zijn er 65 meldingen (fig. 2d) van de Wasbeer bekend, onder andere uit Noord-Limburg (KNOLS, 1982). Ook op de westelijke Maasoever zijn in deze periode meer meldingen van de Wasbeer

Figuur 1. Oog in oog met een Wasbeer. Foto: W. Vergoossen, 1983.

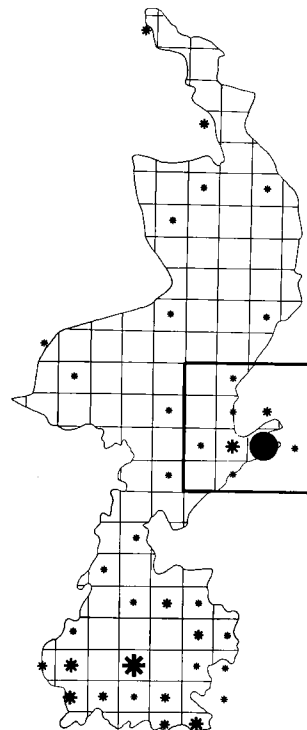
Figuur 2. De aanwezigheid van de Wasbeer in Limburg. A: in de periode vóór 1960. B: in de periode van 1960 t/m 1969. C: in de periode van 1970 t/m 1979. D: in de periode van 1980 t/m 1989.

gedaan.

In de overzichten van de periodes en de figuren zijn alleen die waarnemingen gebruikt die zijn opgenomen in het Zoogdierenwerkgroeparchief en betrouwbaar worden geacht. De waarnemingen zijn zo veel mogelijk gecontroleerd.

CONCLUSIES

De Wasbeer komt verspreid in Limburg (fig. 3) voor. Het lijkt alsof er twee "kerngebieden" zijn. Dit komt omdat de leden van de Zoogdierenwerkgroep niet gelijkmatig over Limburg wonen. Daardoor zijn sommige gebieden niet of nauwelijks onderzocht op het voorkomen van Wasberen. In de loop der jaren zijn er steeds meer Wasberen bij de Zoogdierenwerkgroep gemeld (fig. 4). De toename van het aantal meldingen is in figuur 5 zeer duidelijk. De eerste meldingen van Wasberen waren zichtwaarnemingen. In alle periodes zijn respectievelijk 2, 3, 4 en 22 Wasberen waargenomen. In figuur 5 is te zien dat er niet alleen maar zichtwaarnemingen worden gedaan. Wat vooral opvalt is de toename van de prentvondsten. In de periode 1970 t/m 1979 waren dit er slechts 2 en in de periode 1980 t/m 1989 maar liefst 35. Deze toename is ook te wijten aan ge-

Figuur 3. De aanwezigheid van de Wasbeer in Limburg in de periode van 1929 t/m 1989. Het omkaderde gedeelte verwijst naar figuur 8.

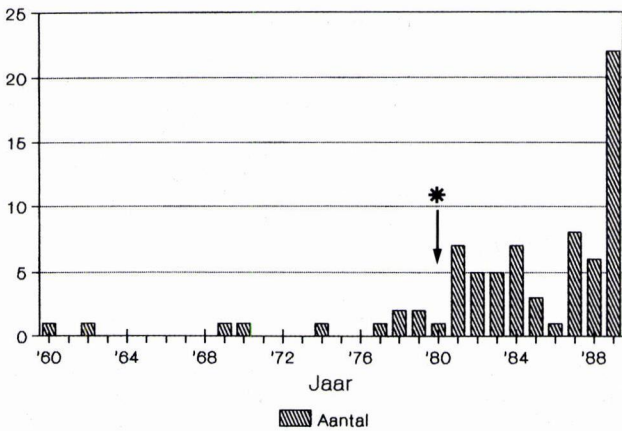
1 waarneming : (•) per uurhok,
 2 waarnemingen : (*) " " "
 3 waarnemingen : (*) " " "
 4 waarnemingen : (*) " " "
 12 waarnemingen : (●) " " "

richte zoekacties (zie figuur 8). Opmerkelijk is het dat alleen in de laatste periode verkeersslachtoffers worden gemeld. Figuur 6 geeft de verhoudingen tussen de verschillende typen waarnemingen vanaf 1929 t/m 1989 weer. Hierbij dient men te bedenken dat deze waarnemingen vanwege de verborgen leefwijze van de Wasbeer en de onbekendheid met de sporen, slechts een klein percentage van de werkelijk aanwezige populatie weergeven. We kunnen dan ook stellen dat de Wasbeer in Limburg ingeburgerd is. De wasbeergolf is Limburg waarschijnlijk al gepasseerd en niets of niemand kan deze golf meer stoppen.

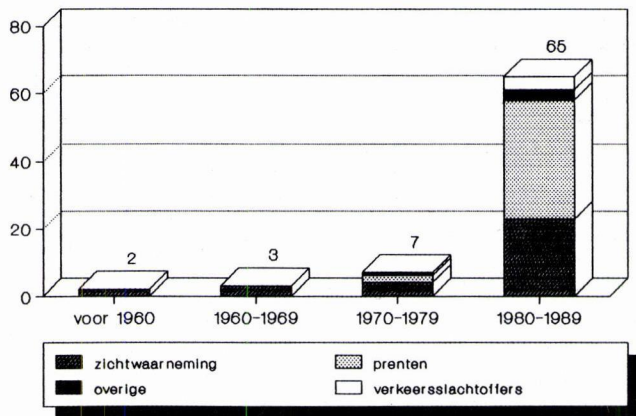
Nu is overig Nederland aan de beurt. Dat blijkt ook uit recente vondsten uit de rest van ons land (HOEKSTRA, 1983), Noord-Brabant (JANSEN, 1990a), Zeeland (BEKKER, 1990) en zelfs uit Noord-Holland (VERBEEK, 1990). Ook in België verloopt de wasbeergolf richting Noordzeekust (JANSEN, 1990b).

HET VINDEN EN HERKENNEN VAN WASBEERPRENTEN

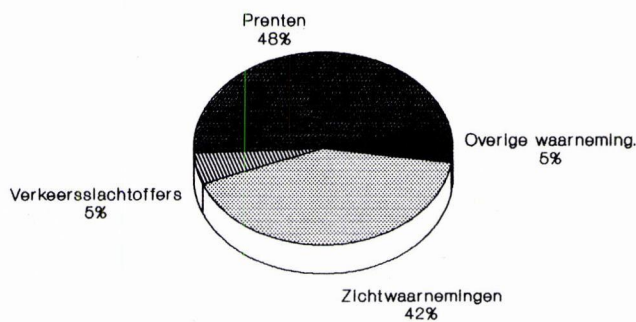
Een bosachtige omgeving met veel schuilmogelijkheden en open water in de vorm van vennen, poelen, sloten, grindgaten en rivieren (fig. 7) vormt het

Figuur 4. Wasbeerwaarnemingen in het archief van de Zoogdierenwerkgroep in de periode 1960 t/m 1989. Oprichting Zoogdierenwerkgroep in 1980.

Figuur 5. Wasbeerwaarnemingen in de vier beschreven periodes. Enkele periodes zijn onderverdeeld in 1 of meerdere soorten waarnemingen. De Wasberen die geklemd zijn vallen onder de zichtwaarnemingen.

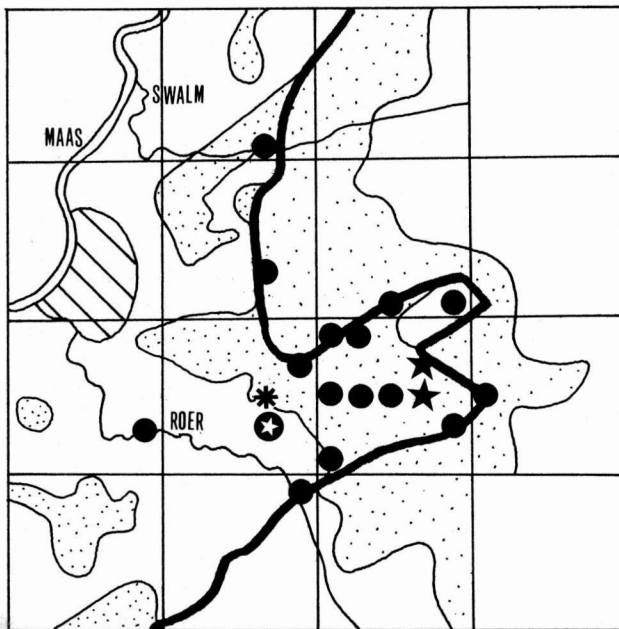

Figuur 6. Alle soorten wasbeerwaarnemingen in het archief van de Zoogdierenwerkgroep in de periode 1929 t/m 1989.

ideale biotoop van de Wasbeer. De Wasbeer is een echte cultuurvolger en is dus overal te vinden waar mensen afval achter laten, zoals bij vuilnisbelten, in stadsparken en bij campings. Door het afspeuren van drooggevalven rivierzandbanken, greppels, oevers en modderige paden kan men prenten vinden. Daarnaast kan men 's morgens vroeg zandwegen die met dauw zijn bedekt aflopen. Dit blijkt een goede methode te zijn. Zo werden in het Middenlimburgse natuurgebied "de Meinweg" in 1984 op acht speurdagen drie prentwaarnemingen gedaan (VERGOOSSEN, 1984). In 1989 werd door de auteurs in dit gebied speciaal naar Wasbeerprenten gezocht (fig. 8). In de maand oktober deden we op tien speurdagen onder de genoemde weersomstandigheden zeven "dauw"-prentwaarnemingen in het Meinweggebied. Bij deze vondsten viel het ons op dat de Wasbeer altijd kaarsrecht het zandpad overstak. Bij elke vondst werden dan ook niet meer dan vier prenten per keer aangetroffen. Bij alle achtervoetprenten was ook de hiel afgedrukt. Met deze methode zijn ook in andere gebieden wasbeerprenten gevonden (fig. 9). In Zuid-Limburg worden de laatste jaren tijdens de jaarlijkse vleermuiswintertellingen in de onderaardse kalksteengroeves regelmatig wasbeerprenten in de losse mergel gevonden. De kenmerken van de prenten zijn: Er zijn vijf teenkussentjes in elke prent. Aan elke teen zitten korte scherpe nagels, deze worden evenals een volledige handvoet (fig. 10, A1) afgedrukt. De achtervoetprent met de hiel is lang en toont vijf naar voren wijzende tenen met meestal duidelijke nagelafdrukken (fig. 10, A2). De prenten van de Wasbeer kunnen nauwelijks verwisseld worden met een ander zoogdier. Langs oevers kan hooguit verwarring optreden met prenten (fig. 10, B1 en 10, B2) van de in Limburg plaatselijk algemeen voorkomende Beverrat (*Myocastor coypus*). De afgebeelde prenten van de Beverrat zijn afkomstig van een volgroeid exemplaar. In het veld komen natuurlijk alle leeftijdsclassen voor. Hierdoor kan verwarring optreden als de prent van een jonge Beverrat de lengte van een wasbeerprent heeft. Men kan echter letten op zwemvliezen tussen de tenen. In zachte modder en sneeuw zijn deze zwemvliezen zeer goed zichtbaar. Daarnaast valt het op dat de tenen van de Beverrat zeer ver uit elkaar staan. Ook kan er verwarring optreden met

Figuur 7. Ideaal biotoop voor de Wasbeer. Foto: S. Jansen. (Roerdal, km-hok 60-15-24, 1990).

Figuur 8. Detail van het omkaderde gebied van figuur 3 met de gegevens van de Wasbeer. De grotere bosgebieden zijn gestippeld en Roermond is gearceerd. Een vangst in 1960 op kasteel Daelenbroek (★), zichtwaarnemingen in 1981 (☆), zichtwaarneming in 1984 (★) en prenten in de jaren 1984 en 1989 (●).

de in Limburg algemeen voorkomende Muskusrat (*Ondatra zibethicus*) (figuur 10, C) en 10, C2). De wasbeerprenten zijn echter dubbel zo groot en bij de Muskusrat is er meestal een duidelijk sleepspoor van de staart aanwezig. Onder gunstige omstandigheden kan men prenten vinden zoals afgebeeld in figuur 10. De prenten kunnen in het veld altijd variëren door de ondergrond (zacht, hard, klei, zand e.d.). Variatie kan ook optreden door de ouderdom van het dier.

De normale gang is de stap (fig. 11). De prenten overdekken elkaar enigszins en liggen dicht bij de spooras met een neiging om buitenwaarts te wijzen; de paslengte is ongeveer 35 cm. Bij de stap wordt de achtervoet altijd achter de voorvoet afgedrukt. Links voor is een dubbelprent afgedrukt in een harde ondergrond. Alleen de teenkussens en klauwen zijn zichtbaar. De hiel is niet afgedrukt (★). Links achter zijn prenten afgedrukt in middelzachte grond, de klauwen en teenkussens zijn zichtbaar. De hielkussens zijn ook zichtbaar (☆). Rechts boven zijn de prenten op een harde ondergrond afgedrukt. Eén teen is net als de nagels niet meer zichtbaar (★). Rechts midden zijn de prenten in een zachte ondergrond afgedrukt (*), figuur 9 is hiervan een voorbeeld. Rechts onder betreft een dubbelprent in een zachte ondergrond (●).

Als er twijfels bij de determinatie van wasbeerprenten zijn, is het mogelijk om van de verdachte prenten dia's of

foto's te maken en deze op te sturen naar de auteurs. Als men deze prenten fotografisch vastlegt is het handig om er een meetlat of munt bij te leggen. Bij het bekijken van de foto's is het gemakkelijk om de werkelijke lengte en breedte van de prent te achterhalen. De Zoogdierenwerkgroep houdt zich overigens ook aanbevolen voor oude en recente waarnemingen van de Wasbeer in Limburg en aangrenzende gebieden.

Figuur 9. "Dauw"-prent achtervoet met hiel van een Wasbeer (Ysselsteyn, Noord-Limburg, 8-8-1989 in km-hok 52-33-32). Foto: S. Jansen.

DANKWOORD

Namens de Zoogdierenwerkgroep dank aan alle personen die steeds hun wasbeerwaarnemingen opsturen naar de Zoogdierenwerkgroep van het Natuurhistorisch Genootschap. Speciaal willen wij Jo en Walter van der Coelen bedanken voor het opzoeken van de Wasbeerwaarnemingen in het archief van de Zoogdierenwerkgroep.

SUMMARY

RACCOON ESTABLISHED IN LIMBURG

The first report of a raccoon in the Dutch province of Limburg dates from 1929. In 1933, another specimen was found in the same region. After these sightings, 27 years went by before another raccoon was signalled in Limburg. In 1960, the first raccoon from the Eifel area (West Germany) reached Limburg. This specimen is turned out to be the front runner of a regular invasion of raccoons entering Limburg. Since 1977, each year has brought regular reports of raccoons in the province. Since the animal has a highly reclusive lifestyle, and many people are not familiar with its marks, these reports probably represent only a small percentage of the real population. Over the period of 1980 to 1989, there have been 63 reports of raccoons in Limburg, which means that the animal can be regarded as having become established in this province. The raccoon invasion can no longer be stopped, and the rest of the country will soon follow. The article describes the animal's expansion since 1929 and its current distribution, as well as the habitats where tracks may be expected and the characteristics of these tracks.

